

LOKAL SÖYLEŞİLERİ 6: TÜRKİYE'NİN KRİZ HALLERİ

EMO Ankara Şubesi Lokali'nde her ayın son Perşembe günü düzenlenen "Lokal Söyleşileri" etkinliği kapsamında Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr.Mustafa Durmuş tarafından 25 Ekim 2018 Perşembe günü "Türkiye'nin Kriz Halleri" söyleşisi gerçekleştirildi.

Etkinliğin açılışında konuşan EMO Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Ömürhan Soysal şunları söyledi, "EMO Ankara Şubesi'nde gelenek olmasını istediğimiz bu söyleşilerin altıncısını Mustafa Hocamızla beraber gerçekleştiriyoruz. Mühendisiz ama bir yandan da toplumsal bir varlığımız; dolayısıyla içinde yaşadığımız koşullardan soyut değiliz. Bu koşulları anlamak bu koşulları anlamlandırmak için böylesi söyleşiler gerçekleştiriyoruz. Her ay güncel bir konu tercih etmeye çalışıyoruz. Geçtiğimiz ay 3. Havalimanı inşaatı işçilerin direnişi üzerine söyleşi yapmıştık. Üyelerimizden gelen yoğun talep üzerine Türkiye'nin Kriz Halleri" başlıklı bu söyleşiyi düzenliyoruz. Türkiye'de son dönem daha da yoğunlaşan -başlangıcı bence 2013 Gezi direnişine kadar dayanan o dönemlerden başlayan- siyasal ve ekonomik kriz sürecini biraz anlayalım, anlamlandıralım istedik. Bu dönemde en fazla yazıp çizen kafa yoran Mustafa Hocamız'ı süreci anlamlandırmak adına etkinliğimize davet ettik. Sağolsun o da bizi kırmadı geldi. Mustafa Hocamız Türkiye'nin kriz halleriyle ilgili çok kıymetli fikirler üretiyor. Verimli bir etkinlik olacağını düşünüyorum. Mustafa Hoca'ya huzurlarınızda tekrar teşekkür ediyorum."

Ömürhan Soysal'ın açılış konuşmasının ardından Prof.Dr.Mustafa Durmuş söz aldı. Mustafa Durmuş şunları söyledi; "Öncelikle Oda'ya teşekkür ediyorum. Son olarak Adana'da çok güzel etkinlik yapmıştık orada da konuşma yapmıştım. Odalarımızın sadece kendileri için değil, toplumun genelinin sorunlarına duyarsız kalmamaları mücadelenin parçası olması çok güzel. İçine kapanmamış sadece meslekleriyle yoğunlaşmamış içinden çıktığı toplumun sorunlarıyla doğrudan ilgilenen Odayı kutluyorum ve teşekkür ediyorum."

"Türkiye'de büyüme binde 4'e kadar düştü"

Söylenenin aksine krizin belirtilerini yaşadığımızı ve içinde olduğumuzun altını çizen Mustafa Durmuş sözlerini şöyle sürdürdü; "Son zamanlarda hep şu söylendi 'aslında kriz yok' yapay krizden bahsettiler.

Daha sonra 'kriz fırsata çevrilebilir' dediklerinde sözcükler onları ele veriyor. Krizin belirtilerini yaşıyoruz, görüyoruz. Zaten içindeyiz. Bu kriz gelip geçici bir şey mi nereden kaynaklanıyor? Bu krizin bedelini kim ödeyecek, krizi çıkaranlar mı ödesinler yine en zayıf halkası emekçiler mi ödeyecek? Enflasyonla mücadele programı net bunu gösteriyor. Sermayeye yapılan faiz indirimleri tüketici kartlarında söz konusu değil. Doğalgaz elektrik zamlarında indirim söz konusu değil. İktidar 'benim dışımda herkes krizden sorumludur' anlayışını sürdürüyor. Böyle bir program olmaz. Kendi çözümlerimizi üretebilecek durumda olmalıyız diye düşünüyorum. Bazı iktisatçılar konuşmalarında 'reformlar yapılsın düzletmeler yapılsın bir sonraki krizde görüşelim' diye söylüyorlar.

Bir iki soru belirleyelim. Söylendiği gibi dünya 2008'den sonra krizden çıktı mı? İkincisi biz gerçekten derin bir kriz yaşıyor muyuz bu krizin nedenleri neler? Sadece iktisadi kriz mi yaşanıyor? Buradan hareketle bu krizlere karşı ne yapabiliriz? Bunlar altları doldurulması gereken çok ciddi sorular.

2008'den sonra dünya krizden çıktı mı? ABD'den gelen haberler genelde iyi haberler. 2017 yılına baktığımız zaman büyüme hızlarında toparlanma hem de dünya ticaretinde artış olduğunu görüyoruz. Neye göre? 2016 yılına göre. 2017 ölçü değil. 2018-2019 ve 2020 projeksiyonlar raporlardan anlıyoruz ki durum iyi değil. Dünyayı yeni bir durgunluk bekliyor. 2019 yılından itibaren dünyayı ekonomik bir durgunluk

bekliyor. Türkiye bu yılın ikinci yarısında itibaren o durgunluğa girdi. Bahçeşehir Üniversitesi araştırma merkezi büyüme verilerini açıkladı. Türkiye`de büyüme binde 4`e kadar düştü. Ben eksi olduğunu, tersine büyüme olduğunu düşünüyorum. OECD Türkiye için 2019 için yüzde 2-3 olarak tahmin ettiği büyüme rakamını binde 5`e düşürdü. IMF raporunda büyüme oranını binde 4`e düşürdü. Damat bakan niye açıklamasında hâlâ yüzde 2.3 olarak söylüyor. Bu konuda uluslararası örgütlerin raporlarına daha çok güveniyorum. Bizdeki hazırlık sırasında daha önce de görüldü çok belirgin farklılıklar var. Büyüme hızımızı bir anda bir buçuk katına çıkardılar. Yöntem değiştiren ekonomi büyümüş gibi oldu. Genel olarak dünyadaki durumla ilgili endişeler ne? Bir kere ekonomik büyüme kırılğan, yavaş ve cılız. Bu büyümenin en büyük motoru ABD. İkinci motoru Çin, üçüncü motor Hindistan. Onun dışındakilerin hepsi iflas etmiş durumda. Az gelişmiş ülkelerin artık büyümenin motoru olmayacağı kesinleşti. Dünya ekonomisinin büyümesine bu ülkelerin katkısı yok. Hangi alanda kırılğanlık görülüyor. Dünyada korumacılık eğilimleri arttı. Önce Çin`le kavga başladı. Çin`e gümrükler konuldu en son Türkiye`ye de gümrükler konuldu. Küreselleşme eski hızıyla gitmiyor hatta içine dönme eğilimi içine gidilmeye başlandı. Bazıları buna ekonomik milliyetçilik diyor.

“Türkiye'nin borçları madendeki kanaryaları hatırlatıyor bizlere.”

Dünya ticareti ise kapitalizmin en büyük özelliği meta ve para ticaretidir. Korumacılığın artması oldukça önemli. İkinci tespit dünyada çok ciddi bir borsa balonu şişkinliği söz konusu. Hem borsa hem hazine kâğıtları dediğimiz finansal sistemde ciddi şişkinlik var. Balonun şiştiğini görüyorsunuz. Kaçınılmaz olarak bu balon patlayacak. Dünyadaki büyük şirketlerin hisselerinde büyük düşüş var. 167 küresel şirketin hissesinde ortalama yüzde 13 düşüş olduğu tespit edilmiş. Bu da aslında köpüğün yavaş yavaş sönmeye başladığını gösteriyor. Daha öncesinde de bu piyasaları iyi bilenler söylüyorlardı diyorlardı ki inanılmaz finansal yatırımcı iştahı var. Riskler alınıyor. 1929 krizi önce finansal sektörde başladı. 2008 yılı krizinde de böyle oldu. Böylece ciddi tehlike olarak duruyor. Üçüncüsü belki bunları içinde en önemlisi dünya hiç olmadığı kadar borçlu. Dünyadaki borç stoku 233 trilyon dolar civarında. Dünya hasılatı

80 trilyon dolar civarında. Üç katı borç stoku olduğunu görüyorsunuz. Türkiye`nin borçları madendeki kanaryaları hatırlatıyor bizlere. Eskiden madenlerde sensör olmadığı için kanarya beslenirmiş. Gaz sızdığına bu zavallı hayvanlar ölmüş madenciler de dışarı çıkarmış. Şu anda Türkiye`nin 457 milyar dolara yaklaşan borç stokları madendeki kanaryayı bize hatırlatıyor. Bunlar doğrudan bize değmeyen şeyler gibi gözüküyor ama bize değen şeylere bakarsanız gelir eşitsizliğinden çok büyük eşitsizlik var. Küresel servetin tutarı 200 trilyon doların üzerinde. Bu nasıl bölüşülüyor. Dünyanın en büyük yüzde 1`lik bölümü toplam servetin yüzde 82`ine sahip. Bu inanılmaz bir yoksullaşma. 500 yıllık bir kapitalizmden bahsediyorsunuz. Getire getire insanlığı getirdiği nokta bu mudur? Türkiye`de de yüzde 1 en zengin yüzde 54 servete el koyuyor. Yüzde 10 zengin gelirin yüzde 78`ine el koyuyor. Hiçbir zaman böyle adaletsiz dönem olmamıştı.”

“Kriz otomatik olarak aşırı sağa yarıyor”

Avrupa`da ve dünyanın diğer kıtalarındaki pek çok ülkede popülist, göçmen düşmanı, ırkçı siyasetin ve aşırı sağın yükselmesinde ekonomik krizin belirleyici olduğunu anlatan Mustafa Durmuş şöyle konuştu; “Kriz otomatik olarak aşırı sağa yarıyor. Macaristan`dan Avusturya`ya hatta İsveç`te bile aşırı sağın ne kadar yükselişe geçtiğini görebiliyorsunuz. Nedenlerden bir tanesi dünyada artan servet eşitsizliğinden kaynaklandığını görüyorsunuz. Bu beraberinde göçleri de körüklemeye başlıyor. Savaşlar özellikle bunun önünü açmaya başlıyor. Ekolojik krizlerle birlikte göçler artmaya başlıyor. Göçmen düşmanlığı ırkçı görüşler ön plana çıkıyor. Bundan çok iyi beslenmesini bilen sanki bu seçkinlere karşıymış gibi görünen bu tür liderler ve partiler ortaya çıkmaya başlıyor. Çok iyi manipülasyon var. Bu çok tehlikeli bir ilişki. Bir başka en büyük sorun dünyada otoriterlik artıyor. Kapitalizmle demokrasinin evliliğinin bittiği döneme gelindi. Kapitalist piyasalarla demokrasi birbirinin ayrılmaz parçası diye algılanır ki bu çok yanlıştır. Sadece aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Günümüzde kapitalizm artık bu evliliğe gerek duymadan demokrasiyi sırtlarından atmaya başlıyor. Artan gelir eşitsizlikleri ve göçlerle beraber dünya aşırı sağa otoriterliğe kaymaya başlıyor. Popülizm tekrar gündemimize

geldi. Ortada çok ciddi risk var tehlike var.

Nasıl oldu da 2017`de eskisine göre daha iyi bir büyüme sağladı. Bir kere devlet desteği. Kapitalizm bugün kapitalist devletler sayesinde ayakta kalabiliyor. Devlet harcama ile gelir politikaları ile vergi politikaları ile destek veriyor. Faiz oranlarının düşük tutulması kapitalizme devletin bir desteğidir. İnanılmaz devlet desteğiyle 2008 krizinde kapitalistler ayağa kaldırıldı. Şu ana kadar dünyada ortaya çıkan 19 tane durgunluğun ekonomik küçülmesinin sebebi FED`in merkez bankalarının faizleri yükseltmesidir. Borsadaki bu şişkinlik müthiş bir borsa zenginleri yarattı.

“Devletin desteği olmadan, kapitalizmin ayakta kalması mümkün değildir.”

Devlet sadece siyasal olarak kapitalizmin her türlü günahından sorumlu değildir ama kapitalist devlet kapitalizmin her şeyinden sorumludur. Devletin desteği olmadan kapitalizmin ayakta kalması mümkün değildir. Bugün dünyada devletin görünür eli vardır. Kapitalizmle ilgili program yapılırken devleti kenara bırakalım demek sizi yanıltacaktır. Bu ikisinin asla birbirinden ayrılmaz olduğunu görüyoruz. Dikkat edin artık Türkiye`de seçimle gelen bakanımız yok. Bakanlar hep piyasadan, özel sektörden seçilmiş durumda. Dünya piyasaları bu kadar büyüyünce borsada iş tersine dönmeye başladı. 2013 yılından bu yana dönmeye başladı. FED yavaş yavaş muslukları kısıtı. Faiz oranları 1,75`in üzerine çıkmaya başladı. ABD`de faiz yükseltilmesi haberi duyulunca bizim buradakilerin ayakları titremeye başlıyor. Bu durum Türkiye`den sermaye çıkışlarını artıran bir faktör.

Borçlar çevrelemiyor. Faiz oranları tersinden yükselmeye başlayınca emperyalizm bizim gibi yarı sömürge ülkelerden bazılarında göre az gelişmiş ülkelerde sorunlar dış kaynaklı olarak artmaya başlıyor. Son olarak kapitalizmi aslında büyüten nedir? 19. Yüzyılda-20. Yüzyılda ne kadar çok yatırım yaparsanız o kadar büyürsünüz. Birinci yolu budur. Bir fabrikanın yanına

ikinciyi üçüncüyü koyduğunuzda büyürsünüz. Emek gücünü verimli çalıştırmak da bir başka büyüme kaynağıdır. Ya yeni yatırım yapacaksınız ya emek gücü verimini artıracaksınız. Reel yatırımda ciddi azalma var çünkü kâr oranları düşmeye başladı. Kapitalistler faizden daha çok önlerine bakarlar kâr oranlarına göre yeni yatırımlar yaparlar. Dışardan artık yatırımcılar gelmiyor. Türkiye`ye yabancı sermaye girişleri yüzde 39 oranında azalmış. Türkiye yabancı sermaye bakımından istikrar vermiyor. 2016 yılından bu yana 50 milyar dolara el konuldu ve fona devredildi. Türkiye`de cari açık üretim daraldığı için düştü. Sıcak para dediğimiz olay olmaksızın Türkiye`de mekanizmanın dönmesi mümkün değil. Dışa bağımlı bir ekonomi ve dışa bağımlı fon... Türkiye`deki dolar milyonerlerinin yüzde 18`i paralarını dışarı çıkarmış durumda. Ülker grubu, Doğu grubu dışarı çıkardı. İçerde yatırım yok, doğrudan dışardan yatırım da gelmiyor.

Türkiye`de borsadan vergi alınmıyor. Buna rağmen borsa gelecek vademediği için borsaya gelenler de kısıtlı kaldı. Bankalar dışardan borçlanamıyorlar. Geriye ne kaldı? Devletin o eli. Daha borçlanmak istiyorsanız devlet olarak daha yüksek faiz vermeniz gerekiyor. Böyle bir fonlama durumu söz konusu olduğunda Türkiye ekonomisi son derece kırılğan hale geliyor.”

“Türkiye`de politik, sosyal, ekolojik krizler de var”

Türkiye`de krizin sadece iktisadi olmadığını, politik, sosyal, ekolojik krizlerin de bulunduğunu anlatan Mustafa Durmuş “Çoklu krizler yaşayan bir ülkede krizin ekonomi-politik olarak tartışılmadığını söyledi. Mustafa Durmuş sözlerine şöyle devam etti; “Krizi sadece iktisatçı olarak tartışmak doğru değil. Sadece iktisadi kriz varmış gibi iktisatçılar tartışıyor. Sadece iktisadi değil politik, sosyal, ekolojik krizler var. Çoklu krizler yaşayan bir ülkede yaşıyoruz. Ekonomi-politikçi gibi tartışmıyorlar. Ana akımın sadece sağ değil solu da yapıyor. Asıl bakış açısı ekonomi-politik olmalı.

Türkiye 2018 bütüncül büyümesini yüzde 3`e yakın oranda yakalarsa başarıdır. 2019 için tablo son derece karamsar. OECD büyüme oranına binde 5, IMF binde 4 diyor. Bakalım ne olacak göreceğiz. Türkiye ekonomisi nasıl oldu da 2017`de yüzde 7 büyüdü. İhracat zaten dalgalı. Türkiye`de ekonomiyi büyüten tüketim kanadı. Kamusuyla özeliyle tüketim öyle bir artmış ki ekonomi büyütülmüş. Kredi Garanti Fonu`nun 250 milyar lirayı kullandı. Hem özel hem de kamusal tüketimde yapılan pompalama ile geçen

sene kurtarıldı. Bu sene de aynı şekilde götürülmeye çalışılıyor. Ekonomiyi çok büyük batağa sokmadan hormonlu da olsa ekonomiyi bu şekilde götürmeye çalışıyorlar. Türkiye`de yatırım olduğu için büyüme olmadı emek verimliliği arttığı için de olmadı. İnsan gücüne de yatırım yok. Türkiye`de verimlilik artışının en az on puan gerisinden giden reel ücret var. Peki nasıl büyüdü? İşte krizin kaynağı bu. 2001 yılında Türkiye tarihteki en büyük krizlerinden birini yaşadı. 1970`lerin sonlarında da ağır bir kriz yaşadık. O kriz o biriken lavoba ne ile açıldı 24 Ocak kararları ve 12 Eylül kararları ile açıldı. Birikim politikalarını ihracata yöneltti ve Özal politikaları ile ihracat üzerinden büyümeye başladı. 94 krizi 4 Nisan krizi ve 2001 krizinden 24 banka devletleştirildi. 50 ila 100 milyar dolar bu krizin maliyeti var. Aslında bu bankacıları kurtardılar. Çok büyük kısmı refah içinde yaşamlarını sürdürüyorlar. Kapitalizmin temel özelliğidir, kârlar özelde kalır zararlar toplumsallaştırılır. Birinci nedeni bu krizin iktisadidir. Kapitalizm ücretli emek sömürsüne dayanan sermaye birikim rejimidir. Servet birikimi anlamına da geliyor. Bu tıkanıdığı zaman krizlere girer. Krizlere girildiğinde devlet müdahale eder ve bunu açar. Türkiye`deki birikim stratejisi şudur; 2001 krizinden sonra yepyeni popülist muhafazakâr AKP iktidarı yaşanıyor. Müesses nizamın halka verebilecek bir şey olmaması, solun üzerinden silindir gibi geçilmesi, reel sosyalizmin çökmesi önemli oldu ama dış konjonktür de çok önemli. Bol para bol kredi. Para gidecek yer arıyor. Kendi ülkelere yeterince büyüyemeyince az gelişmiş ülkelere yöneliyor, abdestli kapitalizm bunun önünü açtı ve 'buyurun size ihtiyacımız var` dediler. Onlar da geldiler. İktidar ilk dört yıl lale devri yaşadılar. AKP döneminde 2017 yılına kadar 600 milyar dolar dış kaynak geldi. Faizi olarak 153 milyar dolar ödedik. 457 milyar dolar hala borç stokumuz duruyor. Peki siz son 15 yıldır ciddi fabrika açılışına tanık oldunuz mu? Kapananlar var ama açılanlar yok. Türkiye`nin çehresi değişti. Her tarafta köprüler, AVM`ler, her şeyin büyüğü. Eril anlayış hakim. İnşaat sektörü üzerinden inanılmaz patlama yaşandı. Dünyanın en tatlı karını yaşamaya başladılar. Türkiye`deki küresel çaptaki inşaat firması sayısı 40`ı aşıyor dünyada 250 tane büyük inşaat firmasından 40`ı Türkiye`den. İnşaat sektörü üzerinden büyüme, büyürken de iktidara yakın büyüme o imkanları sağladı. Her yüz kişiden 7 tanesi inşaat sektöründe çalışıyorlar. Bu çalışanlar da felaket koşullarda, düşük ücrette, uzun saatlerde koruma önlemlerinden uzak çalışıyorlar. Böcek gibi muamele görüyorlar. Sizin yarattığınız inşaat sektörü bunun üzerinden yarattığınız büyümenin arkasında bunlar var.

Sıradan insanlar olarak sokağa çıktığımızda büyük köprülere binalara bakarak 'ne kadar büyüyoruz` algısına kapılıyor. Bunun insanlar üzerinde görsel etkisi de var. Hem de yeni bir sermaye grubu yaratıldı. Lale devri bitti. 2013 yılında kırılma var. İktisadi olarak; FED, dünyanın efendisi dedi ki 'çok büyüdük sıkıntıları sizin üzerinize atayım`. Türkiye`ye daha az kaynak girmeye başladı. Bir de Türkiye`de masa devrildi. Ortalık birbirine girmeye başladı. 2013 yılında Yeni Osmanlılık gayreti ile bir de savaşta maceraya girmeye başladık. Krizin ilk temel nedeni ortaya çıkan bu gerçek. Son 16 yıldır izlenmekte olan birikim stratejisi. Bu strateji tıkanı. Faizler yükselmeye başladı, içerde yaptığınız şeyleri satamamaya başladınız. O kadar çok emlak stoku var ki satılamayan.

Neden faizin vergisini inanılmaz düşürüyorlar? Borsadan tahvillerden mevduattan sıfır vergi. TL cinsinden mevduatları bir yıl uzatırsanız sıfır vergi. 10 milyon lira faiz gelirinize olsa bir yıl yatırırsanız vergisi sıfır, dolarda ise yüzde 10. Asgari ücrete uygulanan vergi en az yüzde 15. Hem faize bu kadar karşı olacaksınız hem de faiz gelirlerinin vergi dışı kalmasını sağlayacaksınız. Faiz oranları yükseldiği zaman inşaat sektörü batacak. Bütün sistem inşaat sektörü üzerinde kurulduğu için...

Kredi faizleri de yükselmeye başlıyor eldekinin satılmasını azaltıyor. İnşaat grubu sürekli olarak "faiz oranlarını yükseltme, yükseltirsen biz batarsak batarsak sen de batarsın" diyor. Faiz oranlarının yükseltilme sebebi budur. Faiz oranları zamanında yükseltileseydi dolar 7`leri görmezdi. Ülkenin içinde bulunduğu kısa çıkarlar için ülkenin geleceği feda edilmiş oldu."

"İzlenen birikim stratejisi tıkanı"

İzlenen birikim stratejisinin tıkanığını bu tıkanıklıkla Türkiye ekonomisinin büyümesinin mümkün olma-

diğını anlatan Mustafa Durmuş devamında şöyle konuştu; “Onlar hâlâ aynı modeli sürdüreceklerini söylüyorlar. Türkiye`ye 2019 yılında finans kapitalden gelecek para maksimum 5.1 milyar dolar. Çok büyük para Çin`e gitmeye başlamış. Bu rakam bir yıl öncesinden 22 milyar dolar daha düşük demek. Değirmenin suyu kesildi. Ne yapmaya çalışıyorlar? Varlığın yeniden yapılandırılması diyorlar. Yeniden yapılandırarak dışardaki paralar gelsin. Bizim insanlarımızın dışarda ne kadar parası olabilir? Bir tahmin edin! 150-170 milyar dolar arasında. Milli gelirin 4`te 1`i dışarda tutuluyor arkadaşlar. Bir vatandaşımız parasını neden dışarda tutar. Bir, ya bir gün el koyarlarsa kaygısı, ikincisi ‘bu parayı nereden elde ettin?’ diye sorarlarsa korkusu. Bu para nasıl kazanılır? Bu paraların 4`te 1`i vergi cennetlerinde tutuluyor. Bir de vergi ödememek için oralarda tutuyorlar. Buna rağmen gelen yok.

“Savaşın hiçbir ekonomiyi abat ettiği görülmemiştir.”

İzlenen büyüme ve birikim stratejisi tıkanıdığı için krize girilmiştir. İkincisi jeopolitik denilen riskler. Türkiye`nin Ortadoğu belasının içinde ne işi var? O savaşın faturası nedir bilinmiyor. Türkiye`de şu an 3-3,5 milyon mülteci var. Onlar da günah keçisi olarak ilân ediliyorlar. Onlar sıradan Türkiyeli işçilerin ücretlerinin üçte bir para ile çalışıyorlar. Sistemin düşmana ihtiyacı var. Sınıfın bölünmesi için uğraşıyorlar. Bu macera mıydı değildi. İnşaat sektörlerine iş lazım. Türkiye`de işler yürümüyor dolayısıyla Ortadoğu coğrafyasına ihtiyaç var. Önce yakıp yıkacaksınız sonra yapacaksınız. Geç de kapitalistleşsek Türkiye kapitalist ülke. Bunlara da pazar lâzım. Oralara girmek mallarını satmak istiyorlar. Üçüncüsü de burada karşımıza çıkan oradaki ilişkiler üzerinden daha büyüebilme potansiyeline sahip olma. Enerjiden bahsediyorum. Yeni enerji kaynaklarına ihtiyaç var. Türkiye enerji kaynakları bakımından dışa bağımlı. Kimse şunu sormuyor; bu kadar büyümek zorunda mıyız? Ne kadar büyürseniz o kadar enerjiye ihtiyacınız var dışarı bağımlı olduğunuz için bütçe açığı olacak. Dördüncüsü tamamen politik bir neden. Ortadoğu`da birileri ‘başka dünya mümkün’ diyen modeller kuruyorlar. O modeller birileri açısından kabul edilebilir model değiller. Jeopolitik riskler inanılmaz biçimde ekonomiyi vurmaya başlıyor. Savaşın hiçbir ekonomiyi abat ettiği görülmemiştir. Silahı üretiyor Pentagon ve sattırıyor. ABD halkının da burada kârı yok. Krizin ikinci nedeni de bu artık iktisadi değil. İktisatçıların bence es geçtikleri unsurlardan birisi bu. Bunu görmeden Türkiye krizini anlatamazsınız. Savaş politikalarından vazgeçmeli.

Yakın zamana kadar Cemaatle AKP hemhâldi. Tahinle pekmez gibiydi. Ülkenin yönetimiyle ilgili belirsizlikler çok büyük sorun yarattı. Kur niye 2,5 katına fırlasın ki işsizlik niye bu kadar yüksek olsun ki. Politik model de çöktü. Daha otoriter daha merkezîyetçi bir model. Çözüm mü bence çözüm değil. 24 Haziran`dan sonra her şey güzel olmayacak mıydı? Her şey daha kötü oldu. Krizin üçüncü ayağı politiktir.

Türkiye`de çoklu krizler var. Sadece iktisadi kriz yok, politik, eğitim, sağlık krizi var. Sağlıkta şehir hastaneleri hayata geçsin krizi göreceksiniz. Şehir hastanelerinde 25 yıllığına ödeyeceğimiz miktar 55 milyar Euro. Birilerine çok ciddi kaynak aktarımı bu. Arsayı siz veriyorsunuz, hazineden kredi veriyorsunuz, 600 yataklı olması gereken hastaneler 3 bin yataklı olacak. Bize de söylenen ‘size 5 yıldız konforlu hastane veriyoruz` diyorlar. Benim ihtiyacım değil ki! Yozgat Devlet Hastanesi`nin içinde bowling salonu var. Kapitalizmin kâr mantığının nerelere gittiğini gösteriyor. Bizim ihtiyacımız kaliteli ucuz sağlık hizmeti almaktır. Milli Eğitim Bakanı diyor ki 600 nitelikli okul kaldı. Sanki muhalefetten biri konuşuyor.

Bu krizden çıkmak istiyorsanız kapitalizmin birikim stratejisinin reddedilmesi lazım. Bu model 2001`e kadar getirdi 2018`de yeniden batıyoruz. Üretim biçimlerinin tüketim biçimlerinin dağıtım biçimlerinin değiştirilmesi lazım. Kapitalizmi aşan perspektife ihtiyacımız var. Bizim savaşçı politikalarla varabileceğimiz hiçbir şey yok. Türkiye`nin acilen daha da güçlü parlamenter demokrasiye dönüşü lazım. Her şeyin tek elde toplandığı yapı ile bu sorunlardan çıkmamız mümkün değil. Daha güçlendirilmiş, halkın çok daha söz sahibi olduğu yerinde yönetimlerin genişletildiği parlamenter demokrasiye geçilmeli.”

Mustafa Durmuş konuşmasının ardından katılımcıların “Türkiye`nin Kriz Halleri” sunumuyla ilgili sorularını yanıtladı.